

Marcin GRULKOWSKI
Instytut Historii PAN, Gdańsk

Listy cesarza Fryderyka III Habsburga w Archiwum Państwowym w Gdańsku (na marginesie opracowania Regesta Imperii z archiwów pruskich i inflanckich)*

Kancelarie cesarzy i królów niemieckich epoki średniowiecza stanowią tradycyjny przedmiot zainteresowania historiografii niemieckiej od XIX w. Szacuje się, że włącznie z okresem Merowingów i Karolingów zachował się materiał źródłowy liczący ok. 100 tys. listów i dokumentów cesarskich¹. Już pierwsze prace frankfurckiego archiwisty i bibliotekarza Johanna Friedricha Böhmera z 1831 r. uzmysłowiły środowisku historyków ogrom tego materiału źródłowego². Uwaga ta dotyczy zwłaszcza zasobu dyplomatycznego i korespondencji wytworzonej podczas długoletnich rządów cesarza Fryderyka III Habsburga. Wysiłki badaczy w celu rozpoznania mechanizmów działania kancelarii cesarskich tej epoki poszły w dwóch kierunkach. Pierwszy z nich to monograficzne opracowania poszczególnych zagadnień dotyczących aparatu kancelaryjnego, m.in. personelu kancelaryjnego, sposobu wygotowywania dokumentu/listu, funkcji formuł kancelaryjnych³.

* *Regesten Kaiser Friedrichs III. (1440–1493) nach Archiven und Bibliotheken geordnet* [dalej: Reg.F.III.], hrsg. von H. Koller, P.–J. Heinig und A. Niederstätter, H. 24: *Die Urkunden und Briefe aus dem historischen Staatsarchiv Königsberg im Geheimen Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin, aus den Staatsarchiven Gdańsk, Toruń, Riga sowie dem Stadtarchiv Tallinn für die historischen Landschaften Preußen und Livland*, bearb. von E.–M. Eibl, Wien–Weimar–Köln 2010.

¹ H. Zimmermann, *Verschiedene Versuche, Vergangenheit vorständig zu vermitteln*, w: *Die Regesta Imperii im Fortschreiten und Fortschritt*, hrsg. von demselben, Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J.F. Bohmer, Regesta Imperii, Bd. 20, Köln–Weimar–Wien 2000, s. 4.

² E. Kleinstück, *Johann Friedrich Böhmer*, Frankfurter Lebensbilder, Bd. 15, Frankfurt am Main 1959, s. 225–227. Na temat J.F. Böhmera zob. hasła: [W.] Wattenbach, *Böhmer, Johann Friedrich*, w: *Allgemeine deutsche Biographie*, Bd. 3, Leipzig 1876, s. 76–78; G. Opitz, *Böhmer, Johann Friedrich*, w: *Neue deutsche Biographie*, Bd. 2, Berlin 1955, s. 393 n.; *Deutsche Biographische Enzyklopädie (DBE)*, Ausg. 2, hrsg. von R. Vierhaus, Bd. 1, München 2005, s. 777.

³ Z nowszej literatury zob. P.M. Lipburger, *Über Kaiser Friedrich III. (1440–1493) und die „Regesta Friderici III.“*, „Jahrbuch der Universität Salzburg”, 1979–1981, s. 127–151; P.–J. Heinig, *Zur Kanzlei- und Briefpraxis unter Kaiser Friedrich III. (1440–1493)*, „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”, 31, 1985, s. 383–442; tenże, *War Kaspar Schlick ein Fälscher?*, w: *Fälschungen im Mittelalter. Internationaler Kongreß der Monumenta Germaniae Historica München, 16.–19. September 1986*, T. 3, Schriften der Monumenta Germaniae Historica, Bd. 33, 3, Hannover 1988, s. 247–281; D. Rübsamen, *Zur Angabe von Zeugen in Urkunden Kaiser Friedrichs III.*, w: *Diplomatische und chronologische Studien aus der Arbeit an den Regesta Imperii*, hrsg. von P.–J. Heinig, Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J.F. Böhmer, Regesta Imperii, Bd. 8, Köln–Wien 1991, s. 131–151; E.–M. Eibl, *Zwischen Entwurf, Original und Kopie. Bemerkungen zu Formen von Urkunden und Briefen aus den Kanzleien Kaiser Friedrichs III.*, „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”, 44, 1998, s. 19–41; C. Magin, *Schriftlichkeit und Aktenverwaltung am Kammergericht Kaiser Friedrichs III.*, w: *Als die Welt in die Akten kam. Prozeßschriftgut im europäischen Mittelalter*, hrsg. von S. Lepsius, T. Wetzstein, Rechtsprechung. Materialien und Studien, Bd. 27, Frankfurt 2008, s. 349–387.

Ten okazały dorobek nie byłby możliwy bez rozwoju drugiego kierunku badań, tj. szeroko zakrojonych prac pozwalających usystematyzować i zinwentaryzować materiał źródłowy. Poszczególne dokumenty i listy postanowiono publikować w formie regestów w do dziś kontynuowanej serii wydawniczej „Regesta Imperii”. Jest to jedno z największych przedsięwzięć źródłoznawczych współczesnej historiografii niemieckiej. Największy dotąd wysiłek historyków skupił się na okresie rządów cesarza Fryderyka III Habsburga, dla czasów którego — ze względu na długi okres jego panowania i znaczny wzrost znaczenia pisma w funkcjonowaniu piętnastowiecznych instytucji państwowych, kościelnych, miejskich itp. — zachowało się ok. 40–50 tys. listów i dokumentów⁴. W serii wydawniczej dotyczącej rządów Fryderyka III przyjęto zasadę publikowania regestów według terytorium ich przechowywania, a więc przede wszystkim według regionów, z którymi związani byli odbiorcy korespondencji królewskiej/cesarskiej. Wydawanie wytworów kancelarii cesarskiej za panowania tego władcy zapoczątkował w latach 1838–1840 Joseph Chmel⁵. Do realizacji programu powrócono — już w ramach „Regesta Imperii” — dopiero pod koniec XX w. Badania archiwalne związane z okresem rządów cesarza Fryderyka III zaowocowały dotąd, rozpoczynając od 1982 r., publikacją 28 tomów regestów oraz trzech tomów uzupełniających. Trzy z nich dotyczą archiwów znajdujących się w Polsce⁶. Wśród nich jeden, opracowany przez Elfie–Maritę Eibl, obejmuje korespondencję przechowywaną niegdyś w archiwach miast pruskich i inflanckich oraz archiwum państwa krzyżackiego⁷. Tom ten stał się już przedmiotem dyskusji i omówień wśród historyków niemieckich i polskich⁸.

Wśród dokumentów, które wyszły z kancelarii Fryderyka III, ogromna część nie zachowała się w jakiegokolwiek formie, a ich treść została ustalona na podstawie innych przekazów źródłowych. Poza tym w skład podstawy źródłowej katalogu regestów weszły oryginalne oraz zachowane w kopiach (w tym nowożytnych) dokumenty i listy fryderycjańskie. Podając dane statystyczne pochodzenia opracowanych regestów, E.–M. Eibl stwierdziła, że spośród łącznej liczby 259 regestów 13 z nich powstało na podstawie materiału źródłowego przechowywanego w Archiwum Państwowym w Gdańsku⁹. Nie wiadomo, jakie kryteria wzięto pod uwagę w tego rodzaju wyliczeniach. Z gdańskiego archiwum wykorzystano 5 dokumentów/listów oryginalnych¹⁰, 8 kopii samoistnych (w tym transumptów)¹¹, insert dokumentu Fryderyka III znajdujący się w liście księcia meklemburskiego Henryka IV do rady miasta Gdańska z 10 II 1450 r., wpisanym w gdańskiej księdze missivów¹², a także 11 kopii w nowożytnych

⁴ Zob. P.–J. Heinig, *Der gegenwärtige Stand der Regesta Imperii*, w: *Diplomatische und chronologische Studien aus der Arbeit an den Regesta Imperii*, hrsg. von demselben, Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J.F. Böhmer, *Regesta Imperii*, Bd. 8, Köln–Wien 1991, s. 22; tenże, *Friedrich III. 1493–1993. Statt eines Vorworts*, w: *Kaiser Friedrich III. (1440–1493) in seiner Zeit. Studien anlässlich des 500. Todestags am 19. August 1493/1993*, hrsg. von demselben, Forschungen zur Kaiser- und Papstgeschichte des Mittelalters. Beihefte zu J.F. Böhmer, *Regesta Imperii*, Bd. 12, Köln–Weimar–Wien 1993, s. 18.

⁵ J. Chmel, *Regesta chronologico-diplomatica Friderici IV. Romanorum regis (imperatoris III.)*. Auszug aus den im k. k. geheimen Haus-, Hof- und Staats-Archiv zu Wien sich befindenden Reichsregistraturbüchern vom Jahre 1440–1493. Nebst Auszügen aus Original-Urkunden, Manuscripten und Büchern, Wien 1838–1840 (Nachdr. Hildesheim 1962).

⁶ Zob. Reg.F.III., H. 20: *Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken der Bundesländer Berlin, Brandenburg und Mecklenburg-Vorpommern sowie des Archivum Państwowe w Szczecinie/Staatsarchivs Stettin für die historische Provinz Pommern*, bearb. von E.–M. Eibl, Wien–Weimar–Köln 2004; Reg.F.III., H. 21: *Die Urkunden und Briefe aus den schlesischen Archiven und Bibliotheken der Republik Polen (mit Nachträgen zum Heft Sachsen)*, bearb. von E. Holtz, Wien–Weimar–Köln 2006; Reg.F.III., H. 24.

⁷ Reg.F.III., H. 24.

⁸ J. Schwarz, rec. w: *H–Soz–u–Kult*, 15.02.2012, <<http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/2012-1-103>> [dostęp: 2.08.2014]; P. Oliński, rec.: *Zap. Hist.*, 77, 2012, z. 3, s. 131–134; E. G[oetz], rec.: „Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters”, 69, 2013, H. 1, s. 192 n.; P. Herold, rec.: „Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung”, 122, 2014, Tbd. 1, s. 165–167.

⁹ Reg.F.III., H. 24, s. 17.

¹⁰ Tamże, nr 68, 117, 166, 215, 218.

¹¹ Tamże, nr 13–14, 125–126, 131, 196, 219, 238.

¹² Tamże, nr 86.

rękopisach w tzw. zbiorze „Bibliotheca Archivi”¹³. Źródła przechowywane w archiwum gdańskim stały się zatem podstawą źródłową łącznie dla 20 regestów opracowanych w niniejszej publikacji.

Wymagają one jednak uzupełnień o informacje na temat źródeł, które nie zostały wykorzystane. Mandat cesarski z 17 V 1447 r., skierowany do Kolonii, przechowywany jest w Archiwum Państwowym w Gdańsku w formie oryginalnej¹⁴. Jak słusznie stwierdziła E.–M. Eibl, oznacza to najprawdopodobniej, że nigdy nie dotarł on do odbiorcy. Na jego podstawie cesarz Fryderyk III zażądał od władz kolońskich, które stały się arbitrem prusko–holenderskiego sporu handlowego, aby nie wydawały w stosunku do Prus niekorzystnego wyroku. Autorka katalogu uwzględniła jedynie oryginał. Informacje o źródłach należy jednak uzupełnić o dwie kopie pochodzące z XV w.¹⁵ Jedna ze wspomnianych kopii jest widymatem — instrumentem notarialnym sporządzonym w dniu 30 VI 1447 r. w ratuszu Głównego Miasta Gdańska (*in pretorio Maioris Opidi Gdanczk*) przez notariusza publicznego Nicolausa Remeknehta. Widymat ten został sporządzony na prośbę burmistrza gdańskiego Martina Kremona w obecności duchownych, altarystów kościoła NMP w Gdańsku Johanna Resemburga i Johanna de Strassburg¹⁶. E.–M. Eibl nie uwzględniła ponadto piętnastowiecznych kopii gdańskich dwóch dokumentów cesarskich¹⁷. Jeden z nich, wydany 15 XII 1452 r., potwierdził Chełmnu i Toruniowi wszystkie przywileje nadane tym miastom przez cesarzy i królów niemieckich¹⁸. Kopia ta znajduje się w ośmioarkuszowej, papierowej składce zawierającej również odpisy innych dokumentów. Druga kopia, występująca również we wspomnianym rękopisie, zawiera tekst dokumentu Fryderyka III, w którym zezwolił on Chełmnu i Toruniowi na skonfederowanie się ze stanami pruskimi do obrony przed jakimikolwiek nadużyciami wobec ich praw i przywilejów¹⁹. Dokument ten, uznany za falsyfikat, zachował się w oryginale i licznych kopiach w archiwach toruńskim i gdańskim²⁰. W większości przypadków jest on datowany na 6 II 1441 r.²¹ Interesująca nas piętnastowieczna kopia gdańska (jak też odpis królewiecki, dziś przechowywany w Berlinie) odnosi się do roku 1451 i z tą datacją dokument Fryderyka III był recypowany przez nowożytnych historyków, począwszy od Kaspra Schütza²².

Koncepcja opracowywania regestów, zastosowana przez E.–M. Eibl, postuluje stworzenie katalogu regestów nie tylko zachowanych w różnej formie dokumentów/listów, lecz przede wszystkim katalogu „idealnego” zawierającego dodatkowo informacje o deperditach²³. Autorka starała się możliwie dokładnie odtworzyć treść deperditów na podstawie szerokiej podstawy źródłowej. Gdańskie źródła pozwoliły zidentyfikować istnienie pięciu zaginionych dokumentów, wystawionych przez kancelarię cesarską. Na podstawie listu wysłanego z Gdańska do Lubeki 17 XI 1440 r. wiadomo o istnieniu nieznanego listu Fryderyka III, który interweniował w sporze między mieszczaninem gdańskim Eckhardem Westeranssem a Wismarem, a także w sprawie dwóch należących do niego okrętów skonfiskowanych

¹³ Tamże, nr 3, 124, 127–129, 131, 185.

¹⁴ Tamże, nr 68.

¹⁵ Gdańsk, AP [dalej: APGd], 300, D/19, 94; 300, D/19, 98.

¹⁶ APGd, 300, D/19, 94.

¹⁷ Reg.F.III., H. 24, nr 3, 124.

¹⁸ APGd, 300, D/13, 91, s. 26–27. Zob. Reg.F.III., H. 24, nr 124.

¹⁹ Reg.F.III., H. 24, nr 3.

²⁰ Dyskusję na temat dokumentu przedstawił Erich Weise; zob. *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. 2, hrsg. von E. Weise, Marburg 1955, nr 190.

²¹ „Gegeben und geschehen am montage nach unser l. Frauen tage Purificationis, nach Christi geburt 1441, unseres reiches im 1 jahre”, *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens* [dalej: AStP], Bd. 2, hrsg. von M. Toeppen, Leipzig 1880, nr 194; *Die Staatsverträge*, Bd. 2, nr 190.

²² *Gegeben und bescheen am montage nach unser Lieben Frauen tage Purificacionis, nach Christi geborde tuszent vierhundert und ayn und funfzigsten unsers reiches im irsten jare*, APGd, 300, D/13, 91, s. 24–26; C. Schütz, *Historia Rerum Prussicarum*, [Leipzig] 1599, fol. 164v–165r.

²³ Zob. E.–M. Eibl, *Regestentechnik: Die Urkunden Kaiser Friedrichs III. zu Pommern. Ein Werkstattbericht*, w: *Quellenvielfalt und editorische Methoden*, hrsg. von M. Thumser und J. Tandecki, Publikationen des Deutsch–Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 2, Toruń 2003, s. 57.

przez burmistrza lubeckiego Hinricha Rapesulvera²⁴. Informacja o innym dokumencie adresowanym do wielkiego mistrza krzyżackiego w kwestii represji wobec Holandii znajduje się w recesie zjazdu stanów pruskich w Elblągu z 5 IV 1446 r.²⁵ Należy tu uzupełnić informację o miejscu przechowywania recesu. E.–M. Eibl nie zdołała odnaleźć rękopisu i odwołała się jedynie do informacji o starej sygnaturze, zaczerpniętej z edycji aktów stanów pruskich opracowanej przez Maxa Töppena²⁶. Reces ten zachował się jednak w Archiwum Państwowym w Gdańsku i posiada obecnie inną sygnaturę²⁷. Trzy pozostałe niezachowane listy cesarza Fryderyka III dotyczyły prób interwencji cesarskiej w sporze spadkowym Hermanna Ecklinghofa z Gdańskiem²⁸. Ich istnienie zostało ustalone na podstawie wzmianki w liście Hermanna Ecklinghofa do rady miejskiej w Gdańsku z 17 I 1473 r.²⁹ oraz dwóch innych publikowanych w niniejszym tomie listów Fryderyka III z 30 V 1471 i z 8 V 1472 r.³⁰ Łącznie zatem przechowywany w Gdańsku materiał źródłowy posłużył w ustaleniu 25 listów cesarza Fryderyka III.

Trzeba jednak zaznaczyć, że publikacja pominęła kilka listów zachowanych w Archiwum Państwowym w Gdańsku. Pierwszy list, nieuwzględniony w analizowanym tomie „Regesta Imperii”, został już wydany w formie regestu w serii wydawniczej recesów hanzeatyckich (Aneks, nr 1). Stanowi on przykład interwencji cesarskiej w sprawy hanzeatyckie w interesie Kolonii za pomocą groźby wniesienia sporu przed sąd kameralny³¹. W kwestii wspólnej polityki hanzeatyckiej wobec Anglii zarysowały się wówczas rozbieżności. Kolonia dążyła do rozwoju stosunków handlowych z Anglią, inne zaś ośrodki hanzeatyckie, w tym zwłaszcza miasta pruskie, podejmowały działania zmierzające do zmiany niekorzystnego bilansu w handlu angielskim³². Protekcyjnistyczna polityka Anglii spowodowała ograniczenie przywilejów hanzeatyckich i wybuch otwartej wojny Hanzy z tym państwem w 1469 r.³³ Represjom tym nie podlegała Kolonia, która nie chciała również przyłączyć się do wspólnej polityki hanzeatyckiej wobec Anglii. Zjazd miast wendyjskich w Lubece zdecydował 1 IV 1471 r. o wykluczeniu Kolonii z Hanzy³⁴. Pozycja polityczna Kolonii, początkowo pomyślna, o czym świadczy dwukrotne coroczne potwierdzenie jej przywilejów handlowych przez Edwarda IV, zaczęła się zmieniać od roku 1473 wraz z podjęciem przez Hanzę rozmów pokojowych z Anglią. Hanza żądała od Anglii wyłączenia Kolonii z kręgu miast objętych przywilejami handlowymi³⁵. Przedstawiony list cesarski z 1473 r. należy rozpatrywać jako próbę ratowania przez cesarza położenia polityczno-handlowego Kolonii³⁶. Bezpośrednią reakcją nań stanowiła odpowiedź Gdańska z 10 II 1474 r., w której zwrócono uwagę, że stroną w sporze

²⁴ Reg.F.III., H. 24, nr 2.

²⁵ AStP, Bd. 2, nr 432; *Hanserecesse von 1431–1476* [dalej: HR II], Bd. 3, bearb. G. von der Ropp, Hanserecesse, Abt. 2, Bd. 3, Leipzig 1881, nr 232, § 3.

²⁶ Reg.F.III., H. 24, nr 55.

²⁷ Zob. APGd, 300, D/47, 26a.

²⁸ Reg.F.III., H. 24, nr 213–214, 217. O sprawie Ecklinghofów zob. E. Hoffmann, *Danzigs Verhältnis zum Deutschen Reich in den Jahren 1466–1526*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, 53, 1911, s. 8–10.

²⁹ APGd, 300, D/82, 74.

³⁰ Zob. Reg.F.III., H. 24, nr 215, 218.

³¹ O tym sposobie prowadzenia polityki przez cesarza Fryderyka III zob. Ch. Reinle, *Zur Gerichtspraxis Kaiser Friedrichs III.*, w: *Kaiser Friedrich III. (1440–1493) in seiner Zeit*, s. 317–319, 344–346.

³² Na temat rozbieżności interesów Kolonii i Gdańska zob. K. Militzer, *Danzig und Köln. Aus den Beziehungen zweier hansischer Großstädte*, w: *Danzig in acht Jahrhunderten. Beiträge zur Geschichte eines hansischen und preußischen Mittelpunktes*, hrsg. von B. Jähnig und P. Letkemann, Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens, nr 23, Münster/Westf. 1985, s. 102–104.

³³ W. Stein, *Die Hanse und England. Ein hansisch-englischer Seekrieg im 15. Jahrhundert*, Pfingstblätter des Hansischen Geschichtsvereins, Bl. 1, Leipzig 1905, s. 12; W. Stark, *Lübeck und Danzig in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Untersuchungen zum Verhältnis der wendischen und preußischen Hansestädte in der Zeit des Niedergangs der Hanse*, Abhandlungen zur Handels- und Sozialgeschichte, Bd. 11, Weimar 1973, s. 193–203.

³⁴ HR II, Bd. 6, Leipzig 1890, nr 437, § 12–13; E. Daenell, *Die Blütezeit der Deutschen Hanse. Hansische Geschichte von der zweiten Hälfte des XIV. bis zum letzten Viertel des XV. Jahrhunderts*, Bd. 2, Berlin 1906, s. 105; W. Stein, *Die Hanse und England*, s. 39 n.

³⁵ E. Daenell, *Die Blütezeit der Deutschen Hanse*, s. 124 n.

³⁶ Tamże, s. 125.

Kolonii jest cała wspólnota hanzeatycka, nie zaś tylko Gdańsk³⁷. Ostatecznie na podstawie jednego z postanowień układu w Utrechcie z 28 II 1474 r. wyłączono Kolonię z korzyści wynikających z potwierdzonych przez Anglię przywilejów handlowych aż do jej pojednania z Hanzą³⁸.

Tekst kolejnego, nie uwzględnionego w analizowanym rejestariuszu listu Fryderyka III, wystawionego 16 VI 1477 r., stał się już przedmiotem pełnej edycji, dlatego pominięto go w poniższym aneksie³⁹. List ten dotyczy polityki Cesarstwa Niemieckiego w Europie Środkowej, a dokładnie konfliktu o koronę czeską pomiędzy Jagiellonami a królem Węgier Maciejem Korwinem. Odzwierciedla on trudną sytuację, w jakiej znalazło się Cesarstwo Niemieckie po zaakceptowaniu w Wiedniu 10 VI 1477 r. władztwa Władysława Jagiellończyka nad Czechami. Ten akt prawny niweczył zamierzenia Macieja Korwina dotyczące uzyskania korony św. Wacława, spowodował więc otwarte wystąpienie króla Węgier przeciw Fryderykowi⁴⁰. Omawiany list zachował się w archiwum gdańskim w piętnastowiecznej kopii. Cesarz Fryderyk III Habsburg poinformował w nim Kazimierza IV Jagiellończyka, że dokonał inwestytury Władysława Jagiellończyka na urząd elektora Rzeszy i nadał mu władzę w Królestwie Czech „według zwyczaju Cesarstwa Rzymskiego” (*iuxta morem Romani Imperii publice et solenniter investivimus et infeodavimus*). Cesarz zawiadomił też, że ponieważ listy wypowiednie króla węgierskiego zawierały „wykręty i liczne nieprawości”, cesarz dla ukazania swej niewinności napisze o nich w oddzielnym liście skierowanym do prałatów, baronów i mieszkańców Królestwa Węgier⁴¹. Z listami tymi król Kazimierz miał zapoznać się na podstawie kopii załączonych do niniejszego listu⁴². Cesarz Fryderyk III zwracał się ponadto do króla Kazimierza o pomoc wojskową w obliczu wypowiedzenia wojny przez króla Węgier Macieja Korwina. List cesarza był już drugą w tym roku prośbą o pomoc wojskową, wystosowaną przez Cesarstwo Niemieckie do Kazimierza Jagiellończyka w obliczu zagrożenia węgierskiego⁴³. Pojawia się pytanie, w jaki sposób kopia listu została przesłana do Gdańska. Niewątpliwie wynikało to ze ścisłej współpracy króla polskiego z Gdańskiem w okresie walk o usunięcie Mikołaja Tungena ze stanowiska biskupa warmińskiego. Mikołaj Tungen poddał się pod protekcję króla węgierskiego⁴⁴. W ten sposób sytuacja konfliktu politycznego w Prusach powią-

³⁷ *Hansisches Urkundenbuch* [dalej cyt.: HUB], Bd. 10, bearb. von W. Stein, Leipzig 1907, nr 265.

³⁸ HR II, Bd. 7, Leipzig 1890, nr 143, § 5.

³⁹ APGd, 300, D/22, 129; C. epist. XV, t. 3, wyd. A. Lewicki, Kraków 1894, nr 251.

⁴⁰ Wypowiedzenie wojny przez Macieja Korwina nastąpiło na podstawie listu skierowanego do Fryderyka III 12 VI 1477 r.; *Regesta chronologico-diplomatica Friderici III. Romanorum imperatoris (regis IV)*. Auszug aus den im k. k. geheimen Haus-, Hof- und Staats-Archiv zu Wien sich befindenden Reichsregistraturbüchern vom Jahre 1440–1493. Nebst Auszügen aus Original-Urkunden, Manuscripten und Büchern, hrsg. von J. Chmel, Abt. 2: *Vom Jahre 1452 (März) bis 1493*, Wien 1859, nr 7129. Zob. też K. Nehring, *Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III. und das Reich. Zum hunyadisch-habsburgischen Gegensatz im Donauraum, Südosteuropäische Arbeiten*, Bd. 72, München 1975, s. 84–88; K. Baczkowski, *Zjazd wiedeński 1477 roku w pięćsetną rocznicę*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 469: *Prace Historyczne*, z. 56, 1977, s. 112 n.; tenże, *Między czeskim utrakwizmem a rzymską ortodoksją, czyli walka Jagiellonów z Maciejem Korwinem o koronę czeską w latach 1471–1479*, *Oświęcim* 2014, s. 168–170; J.K. Hoensch, *Matthias Corvinus. Diplomat, Feldherr und Mäzen*, Graz–Wien–Köln 1998, s. 155 n.

⁴¹ List cesarza Fryderyka III do magnatów węgierskich, o którym wspomniano w korespondencji cesarza z królem polskim, istotnie się zachował. Datowany na 26 VI 1477 r., wyjaśniał przyczyny wrogich stosunków pomiędzy obu państwami, obwiniając za nie Macieja Korwina; zob. *Regesta chronologico-diplomatica*, Abt. 2, nr 7134; *Monumenta Habsburgica. Sammlung von Actenstücken und Briefen zur Geschichte des Hauses Habsburg dem Zeitraume von 1473 bis 1576*, Abt. 1: *Actenstücke und Briefe zur Geschichte des Hauses Habsburg im Zeitalter Maximilian's I.*, hrsg. von J. Chmel, Bd. 2, Wien 1855, nr 12B, s. 104–108.

⁴² *Licet non minus assiduo bello clam et aperte ab eo fuimus lacessiti, verum quia in litteris diffidatoriis longe sunt ambages ac multe iniurie illate et inserte, nos ad detegendum in hoc innocenciam nostram prelati, baronibus et incolis incliti regni Hungarie scribimus, quemadmodum ex copiis presentibus inclusis S[erenitas] V[estra] intelliget*, APGd, 300, D/22, 129; C. epist. XV, t. 3, nr 251.

⁴³ Zob. *Joannis Dlugossi Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*, lib. 12: *1462–1480*, ed. Ch. Baczkowski et al., Cracoviae 2005, s. 402.

⁴⁴ B. Nimmert, *Danzigs Verhältnis zu Polen in den Jahren 1466–1492*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, 53, 1911, s. 120; B. Leśnodorski, *Dominium warmińskie (1243–1569)*, Poznań 1949, s. 35 n.; K. Górski, *Polityczna rola Warmii w Rzeczypospolitej 1466–1772*, „Przegląd Zachodni”, 5, 1949, z. 7/8, s. 3; H. Zins, *Walka Polski o obsadę*

zana została z rywalizacją węgiersko-jagiellońską o tron czeski. Obecność kopii listu skierowanego do Kazimierza Jagiellończyka w Archiwum Miasta Gdańska jest odzwierciedleniem współpracy politycznej i wymiany informacji pomiędzy królem polskim a Gdańskiem, występującej również w innych sytuacjach w tym okresie. Trudno natomiast ustalić, w jaki sposób odpis dostał się do Gdańska.

Trzeci z listów cesarskich odnalezionych w Archiwum Państwowym w Gdańsku zachował się w postaci odpisu wykonanego w XV w. przez duchownego diecezji warmińskiej i notariusza publicznego Dominika Holstena (Aneks, nr 2). Dotyczy on sporu politycznego w Inflantach między dążącą do niezależności Rygą a inflancką gałęzią zakonu krzyżackiego. Po stronie Rygi stanęła kapituła oraz okoliczne rycerstwo. Konflikt ten, trwający od 1481 r., ostatecznie zakończył się porozumieniem w Wolmarze w 1491 r., w którym wydano tzw. Afspröke, czyli wyrok, na podstawie którego potwierdzono podwójne zwierzchnictwo (zakonu krzyżackiego i arcybiskupa ryskiego) nad Rygą, zmuszono miasto do odbudowy zamku ryskiego w ciągu sześciu lat oraz zerwania sojuszu ze Szwecją⁴⁵. W konflikt ten po stronie Rygi zaangażowane były miasta hanzeatyckie, zwłaszcza Lubeka i Gdańsk, prowadzące intensywną wymianę handlową z Inflantami⁴⁶. Sojusznikiem zakonu w sporze był cesarz niemiecki Fryderyk III, który — w związku ze sporem o obsadę arcybiskupstwa ryskiego — już w 1481 r. nadał władztwo świeckie nad terytorium arcybiskupim mistrzowi zakonu inflanckiego Berndowi von der Borch⁴⁷. Na tej podstawie w następnym roku Fryderyk III powołał Rygę przed sąd kameralny Rzeszy z powodu konfliktu z zakonem krzyżackim⁴⁸, w mandacie zaś z 4 II 1484 r. skierowanym do Gdańska zakazał publicznego i tajnego okazywania poparcia Rydze oraz prowadzenia wymiany handlowej z tym ośrodkiem⁴⁹. Oryginał mandatu przechowywany jest w archiwum lubeckim⁵⁰. Z kancelarii cesarskiej został on przekazany do głównego adresata za pośrednictwem wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Martina Truchsesa⁵¹. Oba te listy nadeszły do Lubeki dopiero 26 X 1485 r., o czym informują zachowane na nich noty kancelarii odbiorcy⁵². Kopia przeznaczona dla Gdańska mogła zatem powstać w Lubece lub nawet w środowisku kancelarii wielkiego mistrza krzyżackiego.

Ostatni list cesarski pominięty przez E.–M. Eibl dotyczy poparcia cesarskiego dla proboszcza w Gründlach Petera von Eppingen, będącego opiekunem majątku pozostałego po zmarłym Albrechcie vom Holcze (Aneks, nr 3). Albrecht pochodził z Gdańska, wraz z bratem Ludwikiem realizował

biskupstwa warmińskiego na przełomie XV i XVI w. na tle polityki zjednoczeniowej, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sectio F, 12, 1957, s. 58; T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i ziemi malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 2, Olsztyn 1988, s. 190; T. Borawska, *Mikołaj Tungen*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. 4, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 387.

⁴⁵ C. Mettig, *Geschichte der Stadt Riga*, Riga 1897, s. 155–168; M. Hellmann, *Der Deutsche Orden und die Stadt Riga*, w: *Stadt und Orden. Das Verhältnis des Deutschen Ordens zu den Städten in Livland, Preußen und im Deutschen Reich*, hrsg. von U. Arnold, Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 44: Veröffentlichungen der Internationaler Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 4, Marburg 1993, s. 29–31; R. Czaja, *Miasta inflanckie XIII–XVI w.*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja i A. Radziwiński, Toruń 2013, s. 222 n.

⁴⁶ N. Angermann, *Die Stellung der livländischen Städte in der Hansischen Gemeinschaft*, „Hansische Geschichtsblätter”, 113, 1995, s. 119.

⁴⁷ Reg.F.III., H. 24, nr 237. Zob. M. Biskup, *Der Deutsche Orden im Reich, in Preussen und Livland im Banne habsburgischer Politik in der zweiten Hälfte des 15. und zu Beginn des 16. Jahrhunderts*, w: *Die Ritterorden zwischen geistlicher und weltlicher Macht im Mittelalter*, hrsg. von Z.H. Nowak, Toruń 1990, s. 110; tenże, *Livland als politischer Faktor im Ostseeraum zur Zeit der Kalmarer Union 1397–1521*, hrsg. von Z.H. Nowak und R. Czaja, Toruń 1999, s. 121 n.; J. Schwarz, *Zwischen Kaiser und Papst. Der Rigaer Erzbistumsstreit 1480–1483*, „Zeitschrift für Historische Forschung”, 34, 2007, H. 3, s. 373, 389 n.

⁴⁸ Reg.F.III., H. 24, nr 243.

⁴⁹ Tamże, nr 246.

⁵⁰ Das Archiv der Hansestadt Lübeck, ASA Externa, Livonica, 120; *Hanserecesse von 1477–1530* [dalej: HR III], Bd. 2, bearb. von D. Schäfer, Hanserecesse, Abt. 3, Bd. 2, Leipzig 1883, nr 2.

⁵¹ Zob. HR III, Bd. 2, nr 3.

⁵² *Recepta 26. octobris anno etc. 85 in causa Rigentium presertim civitatis*, tamże, nr 2–3.

liczne umowy handlowe, zwłaszcza w Lubece i Niderlandach⁵³. Działał w kilku spornych sprawach majątkowych⁵⁴. Od roku 1478 wysyłał do Gdańska, czasami za pośrednictwem Ludwika, liczne listy informujące o wydarzeniach politycznych w otoczeniu dworu cesarskiego. W tym czasie uzyskał bowiem stanowisko kapelana cesarskiego i prebendę w postaci probostwa w Gründlach⁵⁵. Dzięki kontaktom z dworem cesarskim Albrecht von Holcze stał się dla swojego rodzinnego miasta ważnym źródłem informacji o sytuacji politycznej w Rzeszy⁵⁶. Z jego listu z 1491 r. wiadomo, że Albrecht po odziedziczeniu nieruchomości po swoim zmarłym bracie Ludwiku sprzedał dom na rogu ulic Długiej i Ławniczej w Gdańsku⁵⁷.

Na podstawie materiału źródłowego przechowywanego w Archiwum Państwowym w Gdańsku stwierdzono lub potwierdzono istnienie 29 dokumentów i listów cesarza Fryderyka III Habsburga. Opracowanie E.–M. Eibl uporządkowało zachowany zbiór korespondencji cesarza i stanie się punktem wyjścia do dalszych poszukiwań archiwalnych w tym zakresie.

Aneks

Edycja niniejszych listów cesarza Fryderyka III została wykonana według zasad zawartych w instrukcjach wydawniczych dla źródeł niemieckojęzycznych⁵⁸. Regesty poprzedzające odpowiadające im teksty źródeł sporządzono według zasad wypracowanych w serii „Regesta Imperii”⁵⁹. W opisie wyglądu zewnętrznego dodano informacje o typie filigranu oraz rozmiarach źródła. Różnice w długości i szerokości poszczególnych krawędzi podano w nawiasach.

1

30 XII 1473, Kolonia

Cesarz rzymski Fryderyk (III Habsburg) informuje radę miasta Gdańska, że zapoznał się ze sporem Gdańska z Kolonią w kwestii uprawnień w handlu hanzeatyckim w Anglii, w którym gdańszczanie zamierzają wystąpić przeciw starym zwyczajom i wolności kupców kolońskich. Ponadto cesarz powiadamia radę miasta Gdańska, że wysłał list do króla Anglii Edwarda IV Yorka¹, w którym wyraził chęć doprowadzenia do zgody między obiema stronami. Fryderyk III prosi radę miasta Gdańska, by ta porozumiała się z Kolonią, w przeciwnym zaś razie ta ostatnia jest gotowa wnieść sprawę przed sąd cesarski. Dlatego cesarz poleca, by nie pozbawiać Kolonii przysługujących jej praw i wolności aż do rozstrzygnięcia sporu.

Nota kancelaryjna na stronie przedniej: Ad mandatum proprium domini imperatoris (pod tekstem). — Nota kancelaryjna in dorso: Imperatori Romanorum wegen des Zwist [s.] der Stadt Coln, Englisch Conthor betreffende. Anno 74 (XVII w.).

⁵³ Por. APGd, 300, D/82, 77.

⁵⁴ Były to sprawy przeciw Eckhardowi Westeransowi, Klausowi Werlemanowi, Hansowi Nitzenowowi i Johannowi Oeldorpowi, a także sprawa wypłaty renty przez Lubekę, Wismar i Rostock; zob. APGd, 300, D/82, 98; Reg.F.III., H. 20, nr 248, 254, 267–271, 273; HUB, Bd. 10, nr 979, 1208, 1215, 1227–1228, 1234.

⁵⁵ Zob. APGd, 300, D/82, 83; 300, D/82, 88; 300, D/82, 98; 300, D/82, 138.

⁵⁶ APGd, 300, D/82, 82; 300, D/82, 83; 300, D/82, 88.

⁵⁷ APGd, 300, D/82, 138.

⁵⁸ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlicher Amtsbücher*, w: *Richtlinien für Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hrsg. von demselben, Aufl. 2, Marburg–Hannover 2000, s. 19–25; M. Thumser, *Zehn Thesen zur Edition deutschsprachiger Geschichtsquellen (14.–16. Jahrhundert)*, w: *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2005/2007. Methodik — Amtsbücher — Digitale Edition — Projekte*, hg. von M. Thumser und J. Tandecki unter Mitarb. von A. Thumser, Toruń 2008, s. 13–19; D. Heckmann, *Leitfaden zur Edition deutschsprachiger Quellen (13.–16. Jahrhundert)*, „Preußenland, Neue Folge”, 3, 2012, s. 7–13.

⁵⁹ W regestach zastosowano następujące skróty: Kop. — kopia; Lit. — literatura; pap. — papier; Reg. — regest.

Adres: Den ersamen unsern und des Reichs lieben getrewen burgermeister, schöffen und rate der stat Dannczgk (*in dorso*).

Or. w APGd (sygn. 300, D/22, 122; dawniej: XXII, 79a; 11186), pap., 303(299)×220(222). — In dorso odcisk pieczęci w czerwonym wosku, zachowany częściowo, ø 70 (Die Siegel der deutschen Kaiser und Könige von 751 bis 1913, hrsg. von O. Posse, Bd. 5, Dresden 1913, s. 52, nr 18), brak kustodii, zachowany fragment paska zabezpieczającego pieczęć. — Filigran w kształcie litery P, dwukonturowej, o rozdwojonym trzonie, nad literą pręt z czterema liśćmi koniczyny.

Reg.: HR II, Bd. 7, nr 112.

Lit.: E. Daenell, Die Blütezeit der Deutschen Hanse. Hansische Geschichte von der zweiten Hälfte des XIV. bis zum letzten Viertel des XV. Jahrhunderts, Bd. 2, Berlin 1906, s. 125 n.

^{a)}-Friderich von gottes gnaden Romischer keiser, zu allenn czeitten merer des Reichs etc.^{-b)}

Ersamen lieben getrewen! Wir versteen, wie ettlich irrung und zwitrecht zwischen euch eins und den ersamen, auch unsern und des Reichs lieben getrewen burgermeister, rat und den gemeinen kaufleutten der stat Cöln des anndern teils auferstannden sein, von sachen antreffende die Hannsze in Engellanndt, davon ir sy wider ir alt herkomen und freiheit zu dringen vermeinen. Deshalb wir dann yetzt dem durchleuchtigen fürsten Edwardo¹, kunig zu Engellann, unserem lieben bruder, unsere meynung schreiben, euch der ding gütlichen zu vereynen², und begern darauf an euch mit ernstlichem fleisse, emphelhende, daz ir euch zu gütlicher vereynigung in den obigerürten sachen gutwillig beweiset, damit ferrer müe, cossten und scheden so euch beiden teilen daraus erwachsen möchten vermitteln beleiben. Ob aber solh sachen gütlich nicht hingelegt, auch ir ye vermeinten, die genannten von Cöln an den gemelten iren freyheiten zu verhindern, und nach dem wir dann derselben von Cöln zu recht mechtig, auch sy deshalb für uns als Romischen keiser rechtens erbüttig sein, daz ir alsdann die yetzgemelten von Cöln über und wider solh ir erbietten des rechtens weiter nicht dringen, noch besweren. Sonnder sy bey den gemelten iren freyheiten der Hannse bisz zu gütlichem oder rechtlichem austrag der sachen gerülich beleiben und der nach alten herkomen en irrung und intreg mit euch gebrauchen und geniessen lasset, daran tutt ir unser ernstlich meynung. Geben zu Cölen am donrstag nach den heiligen weyhennecht feyrtagen anno Domini etc. LXXIII° unsers keiserthumbs im zwey und zweinczigisten jare.

^{a)-b)} Intytulacja umieszczona nad tekstem źródła.

¹⁾ Edward IV York (1442–1483), król Anglii w latach 1461–1470 i 1471–1483 (*Grand Larousse encyclopédique en dix volumes, t. 4, Paris 1961, s. 367; The New Encyclopædia Britannica in 30 Volumes, vol. 6, Chicago–London–Toronto–Geneva–Sydney–Tokyo–Manila–Seoul–Johannesburg 1975, s. 438 n.; Lexikon des Mittelalters, Bd. 3, Stuttgart–Weimar 1999, kol. 1590 n.*).

²⁾ List cesarza Fryderyka III do króla Anglii Edwarda IV z 22 XII 1473 r. (*HR II, Bd. 7, nr 111*).

2¹

11 VII 1485, Lermoos²

Cesarz rzymski Fryderyk (III Habsburg) informuje władze miejskie Lubeki i innych sprzymierzonych z nią miast, że pisał wcześniej i prosił poddanych biskupstwa ryskiego, podlegających w sprawach duchownych papieżowi, a w sprawach świeckich cesarzowi, do okazywania pomocy wspomnianemu zakonowi. Cesarz prosi Lubekę i wspomniane miasta, aby pod groźbą nielaski i kar okazywali więcej przychylności papieżowi i cesarzowi aniżeli Rydze jako (miastu) nieposłusznemu wobec Stolicy Apostolskiej i Rzeszy oraz aby odmówili pomocy temu miastu. Cesarz wzywa Lubekę i inne miasta hanzeatyczne do okazania poparcia papieżowi, mistrzowi zakonu inflanckiego Johannowi Freitago-wi³ i jego zakonowi.

Nota kancelaryjna na stronie przedniej: Ad mandatum domini imperatoris (pod tekstem).

Or. w Archiv der Hansestadt Lübeck (sygn. ASA Externa, Livonica, 120). — Kop.: transumpt notariusza publicznego Dominika Holstena w APGd (sygn. 300, D/22, 159; dawniej: XXII, 107; 6279; 530)^a, pap. (XV w.), 234(229)×344(341).

Reg.: HR III, Bd. 2, nr 2.

Wir Fridrich vonn gotts gnaden Romischer keiszer und zu allen zeithenn merer des Reichs, zu Hungarnn, Dalmacienn, Croacienn etc. kunnig, herzog zu Osterreich, zu Steir, zu Kerundthen und zu Crain, grave zu Tiroll etc., einbietenn den erszamenn unseren und des Reichs liebenn getrauenn burgermeister und rettenn der stadt Lubeck und sunst aller annderen unseren und des Heiligenn Reichs stette, die mit innenn inn voraynung seind und mann nennet die Henn stete, so mit dissem unserem keiserlichenn briefff adder gelemplicher abschrift dovonn ersocht unnd ermandt werdenn unser gnad und alles gutt! Ersamenn und liebenn getrauenn! Wir habenn euch vormals ernstlich geschriebenn und gebotthen denn underthannen des stifts zu Rigenn, so ynn der geistlichkeit unnsrem heiligenn vatter pabst und in der weltlichkeith uns und dem Heiligenn Reiche ann alles mittell zugehörig und underworffenn ist und des regalia und weltlichkeit wir dem meister Deutschordenns in Leifflandt umbe allerlei merglicher ursachen willenn demselbenn stiftt zugutth vorlihenn und furter vonn uns und dem Heiligenn Reiche zu lehenn, zu emphaenn, zu gewendnt haben zu besterckung ires unbillichen vornemens unnd ungehorsam dorinn sie sich dem Heiligenn Stule zu Rome unnd unnsrem keiserlichen maiestadth zu Sinhae unnd verachtung halttenn, dheinerley hulff, rathe, zuschub, noch beistandt zu beweisenn, sonder dem obgemelten meister unnd dem ordenn euwer hulff unnd beistandt zu erzeigenn, domit sie zu gehorsam brocht werdenn in massenn das unnsre keiserlich briefff, deszhalbenn uszgegangen clerlichenn begreifffenn langt uns ann, wie ir sollichem unnsrem keiserlichen gebott biszher ungehorsamlich erschiennenn seidt, das uns befremdt und so uns nu sollich der vonn Rigenn ungehorsam und vorachtung des Stuls zu Rome und unser keiserlichenn maiestadt zu dulten int geburd. Gebittenn wir euch aber mals allenn und yedem besonder von Romischer keiserlicher macht bei denn pflichtenn, domit ir uns und dem Heiligenn Reiche vorbundenn seidt und vermeidung unser und des Heiligenn Reichs <swere-^a> ungnad unnd straffe ernnstlich mit dissem briefff, und wellenn, das ir unnsrem heiligenn vatter pabst und uns auch gestaltt und gelegenheitt der sachenn meer dann die Rigischenn als ungehorsam des Stuls zu Rome und unser und deszs Heiligenn Reichs vor augenn nemet und ob ir euch gegenn denselbenn Rigischenn in eynich hulff adder beistanndt zu besterckung sollichs ires ungeburlichenn furnemens begebenn hetten, das wide[r]umb absettel und dem ferrer durch euch noch die ewerenn dheinerley rathe, hulff, noch beistandt erzeigenn, sonder dorin unnsrem heiligenn vatter pabst und uns adherirenn und denn erszamenn, unserenn liebenn andechtignen Johanszenn Freitag³ meister Deutsch ordenns inn Lifflandt und seinem ordenn widder die oberurrtenn frevelichenn ungehorsamenn getrau, hulffe^b, zuschub unnd beistanndt beweisenn, als ir seiner heiligkeit uns und dem Heiligenn Reich des guth und schuldig seydt und domit int nott werde deszhalbenn ferrer widder euch zu handelnn, dorann thut ir unnsre ernnstlich maynung. Geben zu Lermos² am eilfften tag des monetts julii noch Christi gepurt vierzehenhundert und im fuffundachzigstenn, unnsers keiszerthumbs im vierunddreisigstenn jarenn.

^a) Wyraz nadpisany między sąsiednimi wyrazami.

^b) Za wyrazem /-unnd-/.

¹ Edycja źródła wykonana na podstawie kopii gdańskiej.

² Lermos, miejscowość w Tyrolu w Austrii, obecnie w pow. Reutte.

³ Johann Freitag von Loringhoven (ok. 1430–1494), komtur Rewla w latach 1472–1485, mistrz inflancki w latach 1483–1494 (H. Cosack, *Livland und Rußland zur Zeit des Ordensmeisters Johann Freitag*, „Hansische Geschichtsblätter”, 48, Bd. 28, 1923, s. 1–60; K. Militzer, *Dostojnicy i urzędnicy zakonu kawalerów mieczowych i zakonu krzyżackiego w Inflantach*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013, s. 335, 349).

⁴ Pod tekstem listu nota: Auscultata est hec copia per me, Dominicum Holsten, clericum Warmiensem, publicum apostolica et imperiali auctoritate notarium, et concordat cum originali, quod protestor manu propria.

3

10 IV 1493, Linz

Cesarz rzymski Fryderyk (III Habsburg) powiadamia radę miasta Gdańska, że proboszcz w Gründlach¹ Peter von Eppingen doniósł mu o działaniach, które on — będąc współopiekunem dóbr zmarłego Albrechta von Holtze² — podjął przeciw pewnym mieszkańcom o dom w Gdańsku, który należał do Albrechta. Peter von Eppingen poprosił również cesarza o list polecający. Cesarz informuje radę miasta Gdańska, że przychylił się laskawie do (próśb) opiekunów. Cesarz Fryderyk (III) prosi radę miasta Gdańska, aby sprawę właściwie rozpoznać i dokładnie rozstrzygnąć, zaś wspomnianego opiekuna poprzeć³.

Nota kancelaryjna na stronie przedniej: Ad mandatum domini imperatoris (pod tekstem). — Nota kancelaryjna in dorso: 1493 (XVII w.).

Adres: Unnsern und des Reichs lieben getrewen burgermeister, rate und schoffen der stat Dantzko (in dorso).

Or. w APGd (sygn. 300, D/22, 208; dawniej: XXII, 135; 6277; 53), pap., 286(280)×208(205), in dorso zgięcie podklejone papierem, dwie plamy. — In dorso odcisk pieczęci w czerwonym wosku, zachowany częściowo, ø 70 (Die Siegel der deutschen Kaiser und Könige von 751 bis 1913, hrsg. von O. Posse, Bd. 5, Dresden 1913, s. 52, nr 18), wyraźny ślad po kustodii (95×85), zachowany fragment paska zabezpieczającego pieczęć. — Brak filigranu.

^{a)}–Friderich von gots gnaden Romischer keyser etc.^{–b)}

Lieben getrewen! Uns hat der erber, unser lieber andechtiger Peter von Eppingen, pfarrer zu Grunplach¹, furbracht, wie er von sein und seiner mitvormund wegen weilend Albrechten vom Holtz² getanen gescheftes gegen ettlichen ew[e]rn mitburger umb hanndlung, so dy mit einem haws bey euch zu Danczko gelegen, das des yetzgenannten vom Holtz² gewesen sey geubt, zu handeln hab, und unns darinn umb unnsere fürschriff an euch gebeten, und nach dem wir denselben vormunden mit gnaden geneigt seinn. Begern wir an euch mit besunderm fleisz, ir wellet euch auf des genannten von Eppingen ansuchen solicher sachen eigentlich erkunden und darinn nach zimlicheit hanndlen, und dieselben vormund zu irer gerechtigkeit ums unnsere willen furdern und bevolhen haben, daran erzeigt ir uns gut gevallen, mit gnaden gegen euch zu erkennen. Geben zu Lynntz an mittwochen in den heiligen osterfeyern anno Domini etc. LXXXXIII, unnsers keiserthumbs im zweyundvierzigtisten jare.

^{a)}–^{b)} Intytulacja umieszczona nad tekstem źródła.

¹ Gründlach (obecnie Großgründlach), osiedle w granicach Norymbergii, otrzymało prawa miejskie w 1328 r.

² Albrecht von Holtze (zm. przed 10 IV 1493 r.), pochodził z Gdańska, dyplomata w służbie cesarza Fryderyka III Habsburga, kapelan cesarski, proboszcz w Gründlach (APGd, 300, D/82, 83; 300, D/82, 88; 300, D/82, 98; 300, D/82, 138; Reg.F.III., H. 20, nr 248, 254, 267–271, 273; HUB, Bd. 10, nr 979, 1208, 1215, 1227–1228, 1234).

³ W tej samej sprawie w liście z 19 V 1493 r. zwrócił się do Gdańska biskup Wiener Neustadt Augustin Kiebinge (APGd, 300, D/22, 209).

Letters of Emperor Frederick III Habsburg in the State Archive in Gdańsk (on the Margin of Work on *Regesta Imperii* from Prussian and Livonian Archives)

The article analyses the use of the resources of the State Archive in Gdańsk: in volume 24 of *Regesta Imperii* Elfie–Marita Eibl presented documents issued by Frederick III from Prussian and Livonian archives. Sources from Gdańsk (usually copies) were used for the identification of 25 documents and letters by Frederick III. The author of the article provides information about the copies of the imperial documents and letters in the Gdańsk archive, taken into account by Eibl upon the basis of other archival resources. The article also discusses four letters omitted in *Regesta Imperii*, three of which are edited in a source appendix.

Kontakt do autora: magul@interia.pl